

Hydroarheološka istraživanja potonulog broda u uvali Suđurađ na otoku Šipanu

Povodom 25. obljetnice rata i 30. obljetnice oslobođenja Dubrovnika, Pomorski muzej Jugoslavenske akademije u Dubrovniku priredio je izložbu o rezultatima hidroarheološkog istraživanja potonulog broda u uvali Suđurađ na Šipanu. Izložba je otvorena 23. XII 1974. u vrlo prikladnom i ugodnom prostoru »Galerije Božidarević« koji je pred nekoliko godina adaptiralo Društvo prijatelja dubrovačke starine u sklopu tvrđave Revelin. Ovom izložbom Pomorski muzej prezentirao je rezultate svoje novije aktivnosti na istraživanju i rekognosciranju podvodnih lokaliteta na dubrovačkom području. Radovi su vođeni u suradnji sa Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, koji djelomično financira i koordinira cjelokupnu akciju na zaštiti hidroarheoloških spomenika kulture na području SR Hrvatske. Općinski fond za kulturnu djelatnost u Dubrovniku daje financijsku pomoć, a muzej ulaže i vlastita sredstva.

Od velikog broja ugroženih podvodnih lokaliteta na dubrovačkom području Pomorski muzej je za svoju noviju akciju uzeo istraživanje potonulog broda kod grebena »Mali« u uvali »Suđurađ« na Šipanu.

Otok Šipan je kroz povijest bio neraskidivo povezan sa Dubrovačkom Republikom kao dio njenog teritorija, a naročito je bio značajan u njenoj pomorskoj povijesti. Pitomost i ljepota ovoga otoka privlačila je i inspirirala duh renesansnog čovjeka. U svom ljetnikovcu na Šipanu našao je zadovoljstvo i dubrovački nadbiskup Beccadelli, istaknuti humanist, čovjek iz najviših vrhova tadašnjeg društva, u doba svoga petogodišnjeg boravka u Dubrovniku (1555—1560). Šipan je bogat ostacima starije arhitekture, ali najimpozantniji je renesansni utvrđeni ljetnikovac pomorske obitelji Stjepović Skočibuha na samoj obali Suđurda. Ovaj monumentalni kompleks je osebujan primjer svih elemenata koji su zadovoljavali potrebe bogatog renesansnog čovjeka u Dubrovniku — od prostora za stanovanje, odmor, meditaciju i vjerske potrebe, te prostoranog vrta, do kompleksa gospodarskih zgrada i utvrđenja za obranu imanja. Tik na ulazu u uvalu Suđurađ, pred ovim ljetnikovcem, kod grebena Mali, našao je zao udes jedan brod iz XVI—XVII stoljeća. Premda se ne može još odrediti pripadnost ovoga broda niti njegov plovidbeni zadatak koji ga je namjerio u ove vode, vrijedni nalazi uklapaju se u opću kulturnu sliku života. Ovi su ne samo vrijedna zbirka dokumenata pomorskog života nego i primijenjenog umijeća s mediteranskih obala XVI—XVII stoljeća.

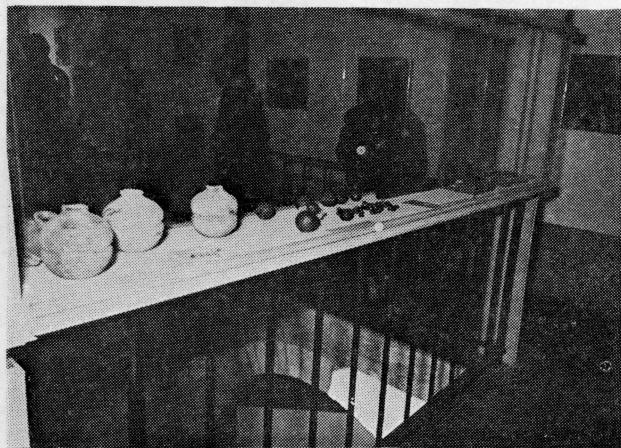
Ovaj lokalitet bio je niz godina pljačkan i veoma ugrožen, te je jedan od najprečih zadataka muzeja bio, osim rekognosciranja i istraživanja, isposlovati zabranu sidrenja na tome mjestu (Oglas za pomorce Hidrografskog instituta JRM, Mjesečna dopuna pe-ljara Jadranskog mora, juli 1973., str. 174).

Od 1972—74. Pomorski muzej vršio je tri puta hidroarheološka istraživanja na Šipanu. Uz stručno osoblje muzeja (J. Luetić, A. Kisić), u radu su sudjelovali arheolozi — ronioci iz Šibenika i Zagreba (Z. Brusić, K. Simoni, K. Gagro, M. Orlić), te konzervatori iz Zadra, Šibenika i Splita (B. Vilhar, D. Martinović).

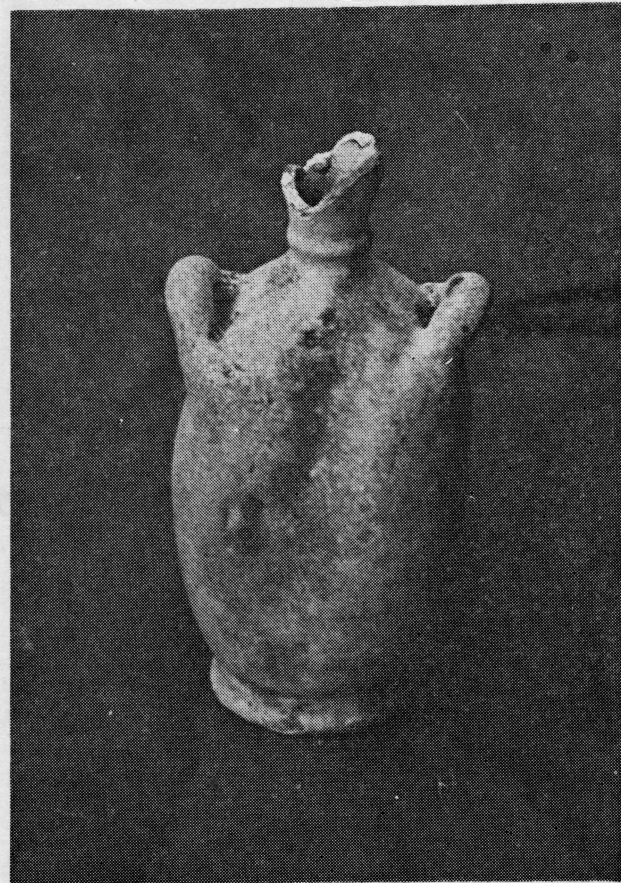
Pretpostavlja se da je brod potonuo udarivši o hrid te se rasuo niz padinu hridi u pjeskovito i muljevito dno na 30—32 m dubine. Ovakva vrsta terena stvarala je poteškoće kod istraživanja zbog stalnog zamuljivanja dna pri radu ronilaca, iziskivala je upotrebu jake pumpe i komplicirala i onako teške i skupe radove pod morem.

Od brodske konstrukcije sačuvano je u moru samo dno konstrukcije i to bolje na pramcu. Po debljini rebara zaključuje se da je brod imao pokrivenu palubu sa većom nadgradnjom na krmu. Dužina nalazišta je

oko 30 m. Na izložbi mogu se vidjeti dijelovi olovne oplata broda, te ostaci željeznih čavala. Brodski teret još uvijek nije pronađen, osim svežnjeva željeznih šipki na palubi, a nije ga moralo ni biti. Ako je ovaj brod i imao još neki teret on je mogao biti i one osjetljive organske materije (žitarice, drvo, platno, razne tekućine i sl.) koja u ovim okolnostima nije mogla

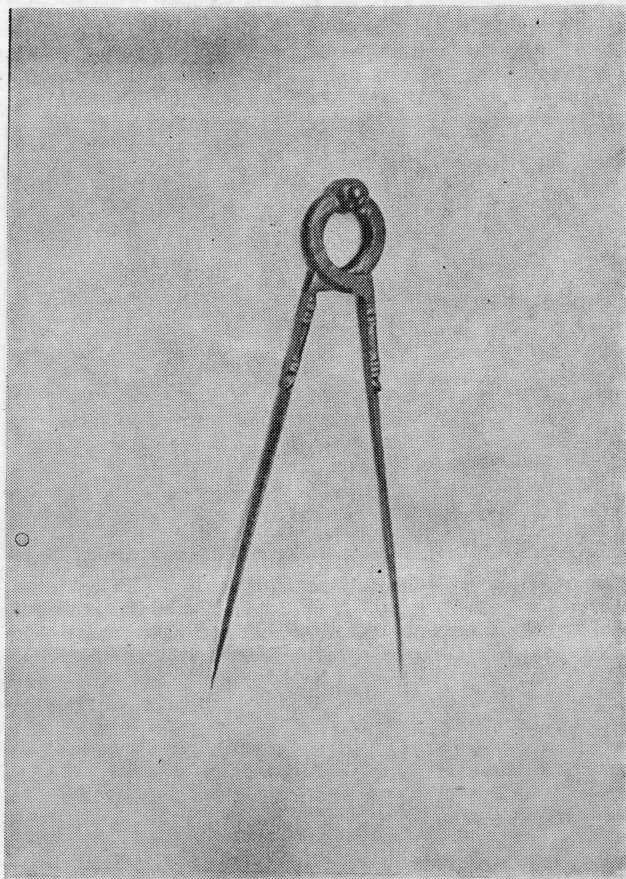
Detalj sa izložbe

Finu keramički ćup sa potonulog broda na Suđurdu

ostati sačuvana do danas. No bez obzira na teret, nađeni materijal pokazuje lijepu sliku raznovrsnih predmeta koje je jedan brod XVI—XVII stoljeća nosio sa sobom, bilo da se radi o djelovima same brodske opreme, njegovu naoružanju, navigacijskim instrumentima, predmetima za upotrebu posade i onim finijim predmetima koji su mogli krasiti trpezu zapovjednika broda.

Među najzanimljivijim nađenim predmetima svakako su srebrni španjolski novci Ferdinanda V i Iza-

Navigacijski šestar za utvrđivanje pozicije broda

bele te Filipa II iz kraja XV i iz XVI stoljeća. Oni nam svakako pomažu u vremenskoj orijentaciji kada je ovaj brod plovio uz našu obalu, premda ne mogu poslužiti za tačnu dataciju, a niti za određivanje pripadnosti broda.

Dva veoma fina navigacijska šestara za utvrđivanje pozicije broda spadaju među nadragocjenije predmete ovoga nalazišta i od velikog su značaja za pomorske stručnjake, jer su zaista rijetki očuvani primjerci brodskih instrumenata toga perioda. Treba spomenuti i brončani pečatnjak sa inicijalima GKV i križem, koji je mogao pripadati nekom trgovcu ili kapetanu. Nađeno je još nekoliko raznovrsnih predmeta: prečka kantara, njegova bakrena zdjela i dva utega, bakrena posuda za miješanje katrama kojim se premazivao brod, fini kositreni vrč i zdjelica, brončani dio svijećnjaka ili nekog ukrasa, batić avana, fragmenti dvaju lijepih staklenih čaša i dr. Keramički predmeti dosta su brojni, no oni nisu pripadali broskom teretu, nego su služili za upotrebu posade. Osim posuda grublje keramičke izrade za svakidašnju upotrebu, na izložbi se može vidjeti više primjeraka majoličnih ornamentiranih kasnorenesansnih zdjela, tanjura, vrčeva i posudica.

Nalazi također pokazuju da je ovaj brod bio dobro naoružan, što nas navodi na misao da je mogao služiti i nekom pomorskom ratnom zadatku. Osim dva velika željezna brodska topa, male željezne brodske pedrijere i mnogo kamenih kugla, izvađena je brončana žlica za pražnjenje i čišćenje cijevi topova i puškuna, te veći broj olovnih kugli raznih veličina. Osobito su zanimljivi zemljani čupovi u kojima su nađeni ostaci zapaljive smjese. Služili su kao zapaljivi projektili koji su se bacali na neprijateljski brod za paljenje i rušenje jedrilja i drvenih dijelova broda, na principu drevne »grčke vatre«.

Ova atraktivna izložba pobudila je znatan interes javnosti u Dubrovniku. Želja je Akademijinog Pomorskog muzeja u Dubrovniku da dio ove vrijedne zbirke nađe svoje sigurno i stalno mjesto u prikladnom prostoru na Šipanu. U tu svrhu pokrenuta je akcija, pa se prostor već osigurao u nedavno konzerviranoj i uređenoj crkvi — utvrdi sv. Duha iz XVI stoljeća, koja je i sama veoma vrijedan spomenik kulture. Tu bi nalazi s potonulog broda činili dio nove muzejske zbirke na Šipanu, što bi doprinijelo i turističkoj propagandi ovoga kraja. Otok Šipan, sa svojim brojnim i veoma vrijednim spomenicima kulture zaslužio je veću pažnju i brigu konzervatora i muzealaca, a očito je da je do sada bio zapostavljen i u turističkoj privredi ovoga kraja.